

Nr 195.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet; given Stockholms slott den 28 mars 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Axel Gjöres.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 mars 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres:

Enligt lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter äger Konungen föreskriva, att kommunerna i riket skola i den omfattning Konungen bestämmer fullgöra sådana uppgifter, som äro erforderliga för att fylla befolkningens eller produktionens behov av viktiga förnödenheter, för att lämpligt utnyttja tillgänglig arbetskraft eller för att tillgodose annat ändamål av betydelse för folkförsörjningen. Handhavandet av de uppgifter, som åläggas kommunerna, ankomma å kommunala kristidsnämnder, vilkas verksamhetsområden bestämmas av vederbörande länsstyrelse, som, där så erfordras, må besluta om avvikelser från gällande kommunindelning. Länsstyrelsen kan också, om

länsstyrelsen finner att två eller flera kommuner böra hava gemensam kristidsnämnd, föreskriva att kommunerna skola utgöra kommunalt kristidsförbund. Enahanda förhållande skall äga tillämpning, där länsstyrelsen finner nödigt, att del av kommun ingår i verksamhetsområde för kristidsnämnd. Till bestridande av kostnaderna för kristidsnämnds verksamhet skall kommun ställa erforderliga medel till förfogande. Inom kommunalt kristidsförbund skola kostnaderna fördelas efter vad med hänsyn till verksamhetens omfattning beträffande de särskilda delarna av kristidsnämndens verksamhetsområde och övriga förhållanden är skäligt. Kan överenskommelse härom icke träffas, fastställes kostnadsfördelningen av länsstyrelsen. Slutligen innehåller lagen bestämmelser om länsstyrels befogenheter att, om så skulle behövas, förmå kommunerna att fullgöra dem enligt lagen åliggande uppgifter.

Enligt kungörelse den 6 september 1939 (nr 626) har Kungl. Maj:t förordnat, att lagens bestämmelser skola tillvidare äga tillämpning. Berörda förordnande har sedermera godkänts av 1939 års urtima riksdag (r. skr. nr 11).

I förarbetena till lagen (prop. nr 276 till 1939 års lagtima riksdag) lämnades en redogörelse för den lokala kristidsförvaltningen under världskriget 1914—1918 i samband varmed i korthet angavs, att anslag av statsmedel hade utgått till de olika livsmedelsnämnderna (motsvarande de nuvarande kristidsnämnderna) såsom bidrag till täckande av kostnaderna för handhavande av de av staten på grund av krisförhållandena pålagda förvaltningsuppdragen. Särskilt kommunerna i s. k. överskottsområden hade därvid blivit tillgodosedda, vilket ansetts skäligt, enär de hade det minsta intresset av de statliga ingripandena.

Första lagutskottet vid 1939 års lagtima riksdag framhöll i utlåtande nr 38, under erinran om att under världskriget statsbidrag utgått till kommunerna för deras kostnader i anledning av krisförhållandena, att enligt det i propositionen intagna förslaget skyldighet föreläge för kommunerna att bestrida kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet. I anslutning härtill betonade utskottet, att det icke torde vara uteslutet att åtskilliga kommuner härigenom komme att åsamkas ganska betydande utgifter, vilket särskilt för mindre bärkraftiga kommuner måste framstå såsom en mycket allvarlig utveckling. Utskottet hade med hänsyn härtill förutsatt att, därest lagstiftningen bringades i tillämpning, statsmakterna skulle tillse, i vad mån statsbidrag borde lämnas kommunerna för deras ifrågavarande verksamhet.

Frågan om statsbidrag till täckande av kommunernas av krisförhållandena föranledda utgifter har i riksdagen ånyo uppmärksamrats genom en vid 1940 års urtima riksdag i andra kammaren i frågan framställd interpellation, som av min företrädare i ämbetet i samma kammare besvarats den 16 december 1940. Av interpellationssvaret framgår, att man kunnat iakttaga att kostnaderna för den lokala kristidsförvaltningen belastade kommunerna ojämnt samt att redan innan förevarande spörsmål framställdes i riksdagen statens livsmedelskommission under hand av departementschefen anmodats

att verkställa utredning rörande den av krisarbetet förorsakade ekonomiska belastningen av kommunerna.

Vid den nu samlade riksdagen har frågan om bidrag till kommunernas kostnader för kristidsnämndernas verksamhet eller vissa därmed sammanhängande detaljspörsmål dragits under riksdagens prövning genom tre i andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 101 om utredning rörande tjänstebrevsrätt för kristids- och familjebidragsnämnderna, nr 172 angående statsbidrag till landets kommuner för kostnader, som föranledas av den lokala kristidsförvaltningen, och nr 228 om utredning rörande tjänstebrevsrätt för kristidsnämndernas ordförande.

Statens livsmedelskommission har i skrivelse den 7 februari 1941 inkommit med den förut berörda utredningen angående kommunernas kostnader för kristidsnämndernas verksamhet. I skrivelsen har kommissionen under återopande av utredningen hemställt, att Kungl. Maj:t ville till behandling upptaga frågan om anvisande av statsanslag till lindring av kommunernas kostnader för kristidsnämndernas verksamhet samt att av kommissionen i skrivelsen framförda synpunkter därvid måtte vinna beaktande. Kommissionen har tillika förordat, att kristidsnämnderna erhålla förmånen av tjänstebrevsrätt eller, för den händelse att förmånen av tjänstebrevsrätt skulle anses icke böra tillerkännas kristidsnämnderna, desamma tillerkännas kontanta bidrag till belopp motsvarande utgifterna för postporton. Vid skrivelsen har fogats åtskilligt statistiskt material, vilket torde såsom bilagor (*bilaga 1—4*) få fogas till statsrådsprotokollet.

Livsmedelskommissionen har i sin skrivelse till en början framlagt en beräkning av de sammanlagda årliga kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet och därvid anfört följande:

Utredningen har grundats på av kommissionen infordrade uppgifter å kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet under september och oktober månader 1940. Årskostnaden har erhållits genom att summan av nämnda månaders kostnader multiplicerats med sex. Den på detta sätt framkomna årskostnaden, som således är approximativ, utgör för hela riket 7 071 342 kronor. Med hänsyn till att kristidsnämndernas verksamhet under år 1940 varit stadd i en så gott som ständig stegring torde, även om kostnaderna under november och december månader måhända varit större än under de månader, för vilka uppgifter infordrats, den beräknade årskostnaden ej oväsentligt överstiga den verkliga kostnaden för år 1940. Å andra sidan är det antagligt, eftersom kristidsnämndernas verksamhet — såvitt nu kan bedömas — under innevarande år torde komma att än ytterligare stegras, att kostnaderna för år 1941 komma att överstiga den genom utredningen framkomna årskostnaden. Av den beräknade årskostnaden utgöra arvoden till ordförandena i kristidsnämnderna största delposten eller 2 042 736 kronor. Därefter kommer posten »Avlöning av sekreterare, kontorspersonal, skrivhjälp o. dyl.» med 1 764 948 kronor. Som tredje respektive fjärde posten i storleksordningen märkas »Utgifter för utdelning av ransoneringskort, blanketter o. dyl.» med 941 286 kronor och »Utgifter för postporton» med 608 700 kronor.

Därefter har livsmedelskommissionen påvisat skillnaden i den kommunala utdebiteringen av kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet, vilken skillnad framgår av följande av kommissionen upprättade tablå:

Beräknad årskostnad per skattekrona i öre	Antal kristids- nämnder	Fördelning i procent	Kostnad i kronor
under 10	195	11,8	2 427 936
10,1— 25,0	593	35,8	2 033 232
25,1— 50,0	649	39,2	1 944 972
50,1— 75,0	170	10,2	504 414
75,1—100,0	42	2,5	136 386
över 100	8	0,5	24 402
Samtliga 1 657		100,0	7 071 342

Kommissionens utredning har vidare omfattat en jämförelse mellan ifrågavarande kostnaders skattetryck inom städer och köpingar (stadsbygden) å ena samt övriga kommuner (landsbygden) å andra sidan. Kommissionen har med avseende härå yttrat följande:

Jämförelsen ger det icke oväntade resultatet, att kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet på ett avsevärt kännbarare sätt belasta landsbygdens kommuner än städer och köpingar. Medan för 98,2 procent av stadsbygdskommunerna skattetrycket utgör högst 25 öre per skattekrona, återfinnes inom denna gräns för skattebelastningen blott 42 procent av landsbygdskommunerna. Till gruppen av kommuner, för vilka skattebelastningen stannar vid högst 10 öre per skattekrona, höra vidare icke mindre än 63,9 procent av stadsbygdskommunerna men blott 6 procent av landsbygdskommunerna.

Kommissionen har ytterligare beträffande varje län, inom vilket bildats minst tio kristidsförbund, gjort en jämförelse mellan ifrågavarande kostnaders inverkan på den kommunala utdebiteringen inom å ena sidan kristidsförbund och å andra sidan kommuner, som bilda egna kristidsnämndsdistrikt. Denna jämförelse ger vid handen, att skattebelastningen i medeltal är större inom kristidsförbunden än inom de självständiga kommunerna.

Kommissionen har vidare anfört:

Av den verkställda utredningen framgår, att kristidsnämndernas verksamhet åsamkat kommunerna avsevärda utgifter ävensom att dessa utgifter drabbat åtskilliga kommuner, särskilt sådana med svagt skatteunderlag, på ett kännbart sätt. Likaså ha kostnaderna i förhållande till skatteunderlaget drabbat kommunerna synnerligen ojämnt.

Någon möjlighet att genom ett förbilligande av kristidsnämndernas verksamhet minska skattebelastningen torde i stort sett ej föreligga, enär — såvitt kommissionen varit i tillfälle kontrollera — kristidsnämnderna organiserats samt arvoden till ordföranden och övriga befattningshavare bestämts med hänsynstagande till alla rimliga sparsamhetskrav. Måhända skulle

skattetrycket i vissa fall kunna i någon mån lättas, om kommunerna i större utsträckning än vad hittills varit fallet begagnade sig av möjligheten att för krisverksamhetens handhavande bilda kommunala kristidsförbund. Denna utväg till kostnadernas nedbringande bör dock icke överskattas, enär kristidsförbunden, särskilt i bygder med gles befolkning, på grund av rådande kommunikationssvårigheter ofta fått en så tungrodd förvaltningsapparat, att den påräknade kostnadsbesparingen blivit mycket obetydlig och i vissa fall helt uteblivit.

Livsmedelskommissionen har vidare diskuterat de argument som anförts till stöd för kraven på statshjälp till bestridande av kostnaderna för krisarbetet och därvid framhållit i huvudsak följande:

Det till stöd för kravet på statsbidrag till kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet framförda argumentet, att dessa nämnder i stor utsträckning fullgöra även statliga funktioner, torde icke kunna underkännas. Kristidsnämnderna ha nämligen ej blott att vidtaga åtgärder för tillvaratagande av den egna ortens intressen utan ha även att utföra en för hela riket betydelsefull verksamhet för underlättande av folkförsörjningen under kristid. Den omständigheten, att kristidsnämndens ordförande utses av ett statligt organ, tyder på ett betonande av det statliga intresset av kristidsnämndernas verksamhet. Att uppdraga en klar gräns mellan kristidsnämndernas olika arbetsuppgifter låter sig svårligen göra. Insamlandet och bearbetandet av den mångfald uppgifter, som anförtros kristidsnämnderna och som i mindre och medelstora kristidsnämndsdistrikt tynger framför allt ordförandens arbetsbörda, torde dock kunna till huvudsaklig del anses som en statlig arbetsuppgift. Vissa kristidsnämnders arbete avser till icke oväsentlig del ett underlättande av folkförsörjningen inom andra orter än den egna. Detta gäller särskilt kristidsnämnder inom områden med överskott på förnödenheter, där kristidsnämnderna ofta åläggas verka för att få fram förnödenheter, varav den egna orten måhända ej har behov, för fördelning inom s. k. underskottsområden. Sålunda torde i största allmänhet gälla, att en del av det arbete, som utföres av kristidsnämnderna inom de mera utpräglade jordbruksområdena liksom även med hänsyn till vedanskaffningen inom de vedproducerande delarna av riket, kommer befolkningen inom städer, samhällen och övriga underskottsområden till godo.

Kravet på statsbidrag till kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet har även motiverats med att dessa kostnader för vissa kommuner medfört ett alltför kännbart skattetryck. Därest skattetrycket inom en kommun uppnått eller genom uttaxering för ifrågavarande ändamål uppnår en viss höjd, förefinnes redan nu möjlighet för vissa kommuner att jämlikt förordningen den 16 december 1927 angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner få viss del av kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet bestridda av statsmedel. För att understöd enligt nämnda förordning skall kunna erhållas erfordras emellertid, bland annat, *dels* att skattetrycket under tre på varandra följande år skall i medeltal ha överstigit tio kronor per skattekrona, *dels ock* att uttaxeringen för vissa ordinarie kommunala uppgifter motsvarar ett skattetryck av mer än fem kronor 50 öre per skattekrona. Dessa villkor kunna medföra, att en kommun utestänges från möjligheten att erhålla understöd av skatteutjämningsmedel,

även om utgifterna för krisarbetet skulle medföra en uttaxering, som under ett eller ett par år överstiger tio kronor per skattekrona.

I detta sammanhang har livsmedelskommissionen anfört, att beträffande de kommunala utgifterna för arbetslöshetens lindrande och för utjämningen av vedpriserna möjlighet beretts kommunerna att erhålla statsbidrag och att detta därvid ställts i relation icke till det totala skattetrycket inom kommunerna utan till förhållandet mellan utgifterna för det ifrågavarande ändamålet och kommunernas skatteunderlag. I detta hänseende har kommissionen erinrat *dels* att statens arbetsmarknadskommission genom cirkulär i januari 1941 (nr C 1—1941) utfärdat bestämmelser om allmänt årskostnadsbidrag av statsmedel å vissa kommunala kostnader, som betingats av behov av arbetslöshetshjälp, samt att detta bidrag bestämmes — oavsett storleken av kommunens utdebitering för andra ändamål — av förhållandet mellan årskostnaderna för vissa arbetslöshetsåtgärder och det kommunala skatteunderlaget, varvid på en årskostnad per skattekrona av högst en krona statsbidrag utgår med 20 procent av årskostnaden, varefter statsbidragets procentsats stiger allteftersom årskostnaden per skattekrona ökar, *dels ock* att statens bränslekommission enligt Kungl. Maj:ts beslut den 20 december 1940 bemyndigats lämna bidrag till förhindrande av en alltför avsevärd stegring av priserna på ved, under förutsättning att vederbörande kommun i prisutjämnande syfte bidragit med ett belopp, motsvarande en utdebitering av 10 öre per skattekrona.

Kommissionen har ansett sig böra förorda, att statshjälp i en eller annan form beviljas kommunerna till bestridande av viss del av kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet. Vid bedömandet av frågan, efter vilka normer det av livsmedelskommissionen förordade statsbidraget skall anses böra utgå, har kommissionen anfört huvudsakligen följande:

Vissa skäl tala för att konstruera statsbidraget som en ersättning för de statliga arbetsuppgifter, som kristidsnämnderna utföra. Oavsett svårigheten att rättvist kunna bestämma storleken av de kostnader, som belöpa på kristidsnämndernas statliga funktioner, kan emellertid mot denna norm för statsbidragets bestämmande anföras, att kommuner, för vilka kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet utgöra en högst obetydlig belastning och som i allmänhet ej torde ha ifrågasatt att få komma i åtnjutande av statsbidrag, skulle erhålla statshjälp i samma utsträckning som kommuner, för vilka ifrågavarande kostnader utgöra ett högst kännbart skattetryck. Denna olägenhet undvikes, om man låter ett eventuellt statsbidrag i likhet med förut omnämnda statsunderstöd för kommunal verksamhet få karaktären av ett skatteutjämningsbidrag. Slutligen skulle statsbidraget kunna bestämmas under hänsynstagande till såväl ersättnings- som skatteutjämningsprincipen genom att låta det utgå *dels* med t. ex. viss del av arvodet till kristidsnämndens ordförande *dels* ock med belopp, som ställes i relation till övriga kostnaders inverkan på utdebiteringen.

Med hänsyn till angelägenheten av att statsbidraget hålles inom rimliga gränser har kommissionen ansett, att detsamma, åtminstone för närvarande,

bör begränsas till kommuner, för vilka utgifterna för kristidsnämnderna utgöra en mera väsentlig skattebelastning. En dylik begränsning kan lämpligen ernås genom att statsbidrag beviljas till ifrågavarande utgifter endast i den mån de överstiga ett mot ett visst skattetryck svarande belopp. Kommissionen vill för sin del föreslå (*huvudförslag*), att statsbidraget bestämmes till 40 procent av den del av kostnaden, som motsvarar ett skattetryck överstigande 25 öre men icke 50 öre per skattekrone, 60 procent av den del av kostnaden, som motsvarar ett skattetryck överstigande 50 öre men icke en krona per skattekrone samt 80 procent av den del av kostnaden, som motsvarar ett skattetryck överstigande en krona per skattekrone.

Då kontrollen av att bland utgifter för kristidsnämndernas verksamhet icke inräknas andra än sådana, som otvivelaktigt i sin helhet förorsakats av nämndernas verksamhet, kan tänkas medföra vissa svårigheter, har kommissionen i syfte att underlätta denna kontroll ansett sig böra såsom ett alternativ (*alternativförslag*) till det nu framlagda förslaget föreslå, att vid skattetryckets bestämmande toges hänsyn endast till följande utgiftsposter: »1) Arvode till ordföranden. 2) Arvode till övriga ledamöter av kristidsnämnden. 3) Ersättning till prisombud. 4) Rese- och traktamentsersättningar. 5) Avlöning av sekreterare, kontorspersonal, skrivhjälp o. dyl.» Härigenom kommer emellertid ytterligare ett stort antal kommuner att tillföras den grupp, för vilka det för statsbidraget aktuella skattetrycket understiger 25 öre per skattekrone. På grund härav torde enligt alternativförslaget statsbidrag, förslagsvis med 20 procent, böra utgå jämväl å kostnader, som motsvara ett skattetryck överstigande 10 öre men icke 25 öre per skattekrone.

Vad slutligen beträffar frågan om kristidsnämndernas tjänstebrevsrätt har kommissionen framhållit, att beviljandet av tjänstebrevsrätt skulle innebära, att kommunerna erhöle ett i stort sett i förhållande till kristidsnämndernas verksamhet avpassat statsbidrag. Ett dylikt bidrag skulle stå i överensstämmelse med den förut omnämnda s. k. ersättningsprincipen och på ett lämpligt sätt komplettera det av kommissionen föreslagna skattutjämningsbidraget.

Över livsmedelskommissionens skrivelse ha yttranden avgivits av statskontoret, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, kristidsnämnden för Stockholms stad, ett flertal kristidsstyrelser och statens krisrevision samt svenska landskommunernas förbund och svenska stadsförbundet, ävensom av generalpoststyrelsen i vad angår i ärendet väckt fråga om tjänstebrevsrätt.

Vad till en början angår livsmedelskommissionens förslag om statsbidrag till täckande av kommunernas kostnader för kristidsnämndernas verksamhet må följande redogörelse för innehållet i de avgivna yttrandena tjäna till upplysning.

Av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna ha samtliga med undantag av statskontoret i princip uttalat sin anslutning till livsmedelskommissionens förslag om statsbidrag för ändamålet.

Statskontoret har för sin del icke kunnat finna tillräckliga skäl föreligga

för vidtagande av särskilda åtgärder för en utjämning genom statsbidrag av kommunernas kostnader för här ifrågasatt verksamhet vid sidan av den allmänna skatteutjämning, varom stadgas i förordningen den 16 december 1927 (nr 462) angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner. Ämbetsverket avstyrker därför bifall till livsmedelskommissionens framställning. Statskontoret har emellertid framhållit, att för den händelse Kungl. Maj:t skulle finna anledning tillmötesgå framställningen i fråga livsmedelskommissionens alternativförslag, enligt vilket vid skattetryckets bestämmande hänsyn skulle tagas allenast till vissa angivna utgiftsposter, torde vara att föredraga framför huvudförslaget i betraktande av de svårigheter, som äro förenade med en effektiv kontroll av kommunernas övriga utgifter för verksamheten. Även vid ett bifall till detta förslag anser statskontoret det erforderligt, att förutsättningar skapas för statlig myndighet att förhindra, att kommunernas utgifter oskäligt springa i höjden.

Beträffande de normer, efter vilka det ifrågasatta statsbidraget bör komma att utgå, ha skilda meningar kommit till uttryck bland de myndigheter och sammanslutningar, som tillstyrkt eller lämnat utan erinran kommissionens förslag.

Sålunda har *länsstyrelsen i Kristianstads län*, under återopande av ett i ärendet avgivet yttrande av kristidsstyrelsen i Kristianstads läns kristidsstyrelseområde, tillstyrkt livsmedelskommissionens huvudförslag. Till detta förslag ha också *länsstyrelserna i Örebro och Norrbottens län* anslutit sig.

Överståthållarämbetet har likaledes förordat förslaget i fråga, men ämbetet har dock ifrågasatt, huruvida det icke vore lämpligare att statsbidraget, i den mån skattetrycket överstege 25 öre per skattekrone, alltid utginge med samma procentsats, förslagsvis 60 procent av den del av kostnaderna för kristidsnämnderna, som motsvarade skattetrycket. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har med instämmande i ett av kristidsstyrelsen i Uppsala läns kristidsstyrelseområde avgivet yttrande tillstyrkt huvudförslaget med det tillägget, att statsbidrag — ehuru lägre — till kommunerna bör utgå jämväl för den del av kommunernas kostnader, som motsvarar ett skattetryck, överstigande 10 öre men icke 25 öre per skattekrone. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och *kristidsstyrelsen i Kopparbergs läns kristidsstyrelseområde* ha intagit samma ståndpunkt samt föreslagit, att statsbidragen i dessa fall skola bestämmas till 20 procent av kommunernas utgifter. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har också tillstyrkt huvudförslaget men tillika förordat, att kommunerna, i stället för att tillerkännas föreslagen tjänstebrevsrätt, få inräkna kristidsnämndernas portoavgifter i de kostnader, varå statsbidrag av kommissionen föreslagits skola utgå.

Livsmedelskommissionens alternativförslag har tillstyrkts av länsstyrelserna i *Stockholms, Östergötlands, Blekinge, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Gävleborgs* och *Västernorrlands län* samt av *sven-*

ska stadsförbundets styrelse, vilken emellertid uttalat sig för att man vid beräkning av bidrag skall taga hänsyn till kommunens samlade skattetryck. Alternativförslaget har också tillstyrkts av *länsstyrelsen i Västmanlands län*, som framhållit angelägenheten av att, om statsbidrag i förevarande hänseende komma att utgå, en tillförlitlig kontroll skapas rörande kommunernas sätt att handhava kristidsnämndernas ekonomi och att beviljandet av arvoden till kristidsnämndernas ordförande komma att underställas länsstyrelsernas prövning. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har anfört, att de ifrågasatta bidragen av statsmedel i princip synas böra tillerkännas samtliga kommuner, men att, därest det statsfinansiella läget icke medger en sådan vidsträckt bidragsverksamhet, länsstyrelsen förordar livsmedelskommissionens alternativförslag. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* har anslutit sig till ett av kristidsstyrelsen i länets kristidsstyrelseområde avgivet yttrande, däri kristidsstyrelsen dels förordat, att till de utgifter, till vilkas täckande statsbidrag enligt alternativförslaget skola utgå, må hänföras jämväl kostnader för telefon å kristidsnämndernas expedition, dels förklarat sig icke kunna förorda statsbidrag å sådana kostnader, som motsvarade ett skattetryck mellan 10 öre och 25 öre per skattekrona. Även *kristidsstyrelsen i Gävleborgs läns kristidsstyrelseområde* har uttalat sig för att kostnader för telefon må inräknas i de poster, för vilka statsbidrag få åtnjutas. *Länsstyrelsen i Kalmar län* har åberopat ett av kristidsstyrelsen i Kalmar läns södra kristidsstyrelseområde avgivet yttrande, i vilket styrelsen ifrågasatt, huruvida icke alternativförslaget bör kompletteras så att samtliga kristidsnämnder tillerkännas ett visst grundbelopp, motsvarande exempelvis 50 kronor för varje påbörjat hundratal invånare inom kristidsnämndsområdet, dock högst 500 kronor för år, samt att vid skattetryckets bestämmande nämnda grundbelopp avdrages från de kostnader, för vilkas täckande statsbidrag skola utgå. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* synes närmast ha anslutit sig till livsmedelskommissionens alternativa förslag, men styrelsen har förordat, att arvode åt kristidsnämndernas ordförande helt bör falla å staten, då dessa tillsättas av statens organ. För övrigt har styrelsen uttalat, att det är utslutet att göra en uppdelning av kostnaderna mellan staten och kommunerna efter statliga och kommunala ändamål. Hela kristidsverksamheten är ett samhällsintresse, där kostnadsfrågan blir det sekundära, varför bördorna så långt möjligt böra fördelas med hänsyn till förmågan att bära dem.

Statens krisrevision har anfört, att revisionen vid ett val mellan livsmedelskommissionens huvudförslag och alternativförslag obetingat vill giva företräde åt det senare, vilket torde erbjuda större möjligheter att klart avgränsa de på kristidsnämndernas verksamhet fallande kostnaderna från kommunernas övriga utgifter och därigenom minska riskerna för obehörigt utnyttjande av statsbidraget. I fortsättningen har revisionen framhållit:

Det vill emellertid synas krisrevisionen, som om en betydligt enklare men dock fullt ändamålsenlig form för statsbidragets beräkning skulle vara att

bestämma bidraget till viss, för samtliga kommuner lika stor kvotdel av den största i kristidsnämndernas kostnader ingående utgiftsposten, nämligen arvoden till nämndernas ordförande. Hur stor del av denna post staten bör påtaga sig är givetvis beroende av statsfinansiella skäl, men andelen bör ej tillmätas så rikligt, att kommunerna själva förlora intresset av att arvodena hållas inom rimliga gränser. Eventuellt kan kvoten beräknas även på övriga i livsmedelskommissionens alternativa förslag angivna utgiftsposter, dock med undantag av posten till rese- och traktamentsersättningar. En längre gående fördelning av statsbidraget efter skattetryckets olika höjd synes knappast vara av behovet så påkallad, att man av den anledningen bör avstå från möjligheten att åstadkomma en önskvärd administrativ förenkling.

Länsstyrelserna i Gotlands och Skaraborgs län ha väl uttalat sig för lämnandet av statsbidrag till kommunerna för täckandet av kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet men de ha ansett sig icke kunna biträda kommissionens förslag till grunder för statsbidragets bestämmande. *Länsstyrelsen i Gotlands län* har sålunda med anslutning till vad kristidsstyrelsen i Gotlands läns kristidsstyrelseområde anfört i ett av styrelsen avgivet yttrande föreslagit, att kommunerna i ifrågavarande hänseende böra beredas hjälp därigenom att kristidsnämndsordförandenas arvoden helt betalas av staten; länsstyrelsen har därvid förutsatt, att arvodena i fråga komma att fastställas av statlig myndighet, förslagsvis vederbörande länsstyrelse, eventuellt med ledning av utav livsmedelskommissionen lämnade direktiv. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* har ifrågasatt om ej de av kommissionen föreslagna normerna för statsbidragets utgående understundom skulle rent av uppmuntra kommunerna att bortse från nödig sparsamhet vid utgifternas bestämmande, då utsikterna till statsbidrag därigenom kunde förbättras. Länsstyrelsen har ansett, att det principiellt sett skulle vara riktigare och ur kontrollsynpunkt jämväl enklare att tillerkänna alla kommuner eller kristidsförbund statsbidrag å deras utgifter för kristidsnämndernas verksamhet med viss skälig procent, lika för alla, av den granskade och godkända årskostnaden att utgå efter slutet av det år, bidraget skulle avse.

Kristidsstyrelsen i Skaraborgs läns södra kristidsstyrelseområde har framhållit, att principiellt sett staten och icke kommunerna bör betala fullgörandet av statliga uppgifter, oavsett skattebördans storlek inom kommunerna, och att bidrag till kristidsnämndskostnaderna i form av skatteutjämningsbidrag därför synes principiellt oriktigt och dessutom, om det skall utgå enligt av livsmedelskommissionen föreslagna grunder, vid beräkandet kommer att medföra ett betydande arbete med därav följande kostnader. Kristidsstyrelsen anser att statsbidrag bör beräknas på ett enklare och mera rättvist sätt samt föreslår att statsbidrag lämnas till viss del, förslagsvis 50 procent, av kristidsnämndsordförandens arvode, vilket obligatoriskt skall prövas och fastställas av vederbörande länsstyrelse. Även *kristidsstyrelsen i Skaraborgs läns norra kristidsstyrelseområde* har förklarat sig anse, att full ersättning bör utgå till kommunerna för det arbete av statlig karaktär, som

kristidsnämnderna utföra och detta oberoende av skattebelastning och kristidskostnadernas storlek i förhållande till kommunens samtliga utgifter. Då emellertid en bestämd gräns mellan arbetsuppgifter av statlig och kommunal karaktär icke kan uppdragas, finner sig styrelsen vilja förorda genomförande av statshjälp i en eller annan form. Enligt styrelsens förmenande böra kommunerna erhålla ersättning för kristidsnämndernas arbete efter ett högre procenttal än kommissionen föreslagit.

Kristidsnämnden för Stockholms stad har bland annat framhållit, att av livsmedelskommissionens utredning synes framgå att förluster, som åsamkas kommunerna för att åstadkomma prisutjämning å ved, icke skola få inräknas i de kristidsnämndens kostnader, vilka skola läggas till grund för erhållande av i ärendet ifrågasatt statsbidrag. Enligt gällande bestämmelser äger statens bränslekommission rätt att till kommun lämna bidrag till förhindrande av en allmän avsevärd stegring av priserna å ved, under förutsättning att vederbörande kommun i prisutjämnande syfte bidragit med ett belopp av 10 öre per skattekrone. Sådana kostnader äro uppenbarligen av den art, att desamma böra hänföras till utgifterna för kristidsnämndernas verksamhet, varför de enligt nämndens uppfattning också böra få inräknas i kristidsnämndernas övriga utgifter för verksamheten och statsbidrag sålunda utgå till desamma enligt de grunder, som i anledning av livsmedelskommissionens förslag kunna komma att fastställas.

Vad därefter angår livsmedelskommissionens förslag att tillerkänna kristidsnämnderna förmånen av tjänstebrevsrätt har förslaget härutinnan avstyrkts eller till lämpligheten ifrågasatts av överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Jönköpings län, kristidsstyrelsen i Jönköpings läns kristidsstyrelseområde, länsstyrelsen i Kronobergs län, länsstyrelsen i Västmanlands län, länsstyrelsen i Jämtlands län, statskontoret och generalpoststyrelsen, men av övriga i ärendet hörda myndigheter och sammanslutningar antingen tillstyrkts eller lämnats utan erinran. I samband med sitt avstyrkande av förslaget om tjänstebrevsrätt har *överståthållarämbetet* anfört, att det icke heller syntes ämbetet att tillräckligt vägande skäl förebragts för kommissionens förslag att portokostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet skulle ställas i en särklass och helt bekostas av statsmedel. Kontorskostnader samt rese- och traktamentsersättningar äro lika ofrånkomliga. Skola dessa delvis stanna å kommunerna, bör detsamma gälla även portokostnader. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* och *kristidsstyrelsen i Jönköpings läns kristidsstyrelseområde* ha av principiella skäl ansett sig icke böra förorda att kristidsnämnderna såsom varande kommunala organ tillerkännas tjänstebrevsrätt men däremot böra tillstyrka att kristidsnämnderna, oavsett om de äro berättigade till statsbidrag eller icke, erhålla full gottgörelse för samtliga portokostnader; dessa kostnader uppgå nämligen till ganska avsevärda belopp och det är en allmän åsikt bland kristidsnämnderna, att dessa kostnader

böra bestridas av statsmedel, enär de största portoutgifterna åsamkas nämnderna vid utförande av sådana arbetsuppgifter, som mera äro att anse som statliga än kommunala angelägenheter. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* har ställt sig betänksam mot utsträckande av tjänstebrevsrätt till så starkt kommunalt betonade organ som kristidsnämnderna men funnit det riktigt att nämndernas portokostnader få inräknas i de statsbidragsberättigade utgifterna. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* har ställt sig synnerligen tveksam till förslaget att medgiva kristidsnämnderna tjänstebrevsrätt, enär om sådan rätt medgives, krav på samma förmån torde komma att framföras från andra kommunala nämnder eller institutioner, som handhava mer eller mindre statliga uppgifter, exempelvis familjebidragsnämnden och mödrhjälpnämnden. Ersättning för portoavgifter torde hellre böra beredas kristidsnämnderna därigenom att vid skattetryckets bestämmande enligt livsmedelskommissionens alternativförslag utgifterna för postporton medräknas eller också därigenom att särskilda bidrag tillerkännas nämnderna med belopp, motsvarande portokostnaderna helt eller till huvudsaklig del. *Statskontoret* har fäst uppmärksamheten vid möjligheten att lösa berörda spörsmål på det sätt att portokostnaderna upptagas bland de utgiftsposter, som ligga till grund för beräkning av det föreslagna statsbidraget.

Generalpoststyrelsen har anfört följande:

Frågan om tjänstebrevsrätt för kristidsnämnderna har tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning bl. a. i anledning av ansökning från folkförsörjningsnämnden den 28 september 1939 och från statens livsmedelskommission den 22 december 1939. Sistnämnda ansökning avsåg emellertid, förutom viss frankeringsfrihet, varom nu icke är fråga, tjänstebrevsrätt åt kristidsnämnderna endast för sådana försändelser, varigenom till allmänheten befordras inköpskort å vara, som är underkastad ransonering. Över ifrågasvarande ansökningar har generalpoststyrelsen avgivit yttranden den 6 oktober 1939 resp. den 23 januari 1940. Framställningarna ha avslagits genom Kungl. Maj:ts beslut den 27 oktober 1939 resp. den 23 februari 1940. En av Göteborgs kristidsstyrelse gjord ansökan om tjänstebrevsrätt för Göteborgs kristidsnämnd har ej heller föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd (Kungl. Maj:ts beslut den 12 januari 1940).

I livsmedelskommissionens utredning har föreslagits anvisandet av statsanslag till lindring av kommunernas kostnader för kristidsnämnderna dels i form av direkta anslag och dels indirekt genom beviljandet av tjänstebrevsrätt åt nämnderna. Det direkta statsanslaget föreslås skola utgå för vissa slag av utgifter och efter en stigande skala, så att kommuner, där kostnaderna för kristidsnämnderna föranleda högre utdebitering per skattekrona, skola erhålla procentuellt större bidrag. I fråga om tjänstebrevsrätten uttalas att beviljandet av sådan skulle stå i överensstämmelse med den nyssnämnda ersättningsprincipen och på ett lämpligt sätt komplettera det av kommissionen föreslagna skatteutjämningsbidraget. Denna åsikt kan generalpoststyrelsen icke dela.

I följande tabell har med ledning av uppgifterna i de utredningen åtföljande tabellbilagorna angivits det förhållande, i vilket postavgifterna stå till

de totala utgifterna för nämnderna i var och en av de olika grupperna av kommuner.

Kommuner med beräk- nad årskostnad per skattekrona av	Totalkostnad kr.	Utgifter för postporton kr.	i % av total- kostnaden
under 10 öre	2 427 936	174 282	7,2
10,0— 25 »	2 033 232	185 688	9,1
25,1— 50 »	1 944 972	190 206	9,8
50,1— 75 »	504 414	48 372	9,6
75,1—100 »	136 386	8 508	6,2
över 100 »	24 402	1 644	6,7

Av kommissionens utredning framgår att skattetrycket på grund av kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet är väsentligt lägre i stadsbygden än på landsbygden. I städer och stadsliknande samhällen har postverket mera omfattande anordningar för posttrafiken, varför postverkets tjänster där kunna bättre utnyttjas än på landsbygden. Förmånen av tjänstebrevsrätt skulle därför i allmänhet innebära högre ersättning åt städernas kristidsnämnder än för landsbygdens. Det förtjänar även framhållas, att för de två grupper av kommuner, där den beräknade årskostnaden per skattekrona är störst, skulle tillerkännandet av tjänstebrevsrätt ha den minsta betydelsen.

Förmånen av fri postbefordran skulle, därest de i beräkningen angivna siffrorna läggas till grund för bedömandet, till 59,1 % falla på de två grupper kommuner, vilka enligt kommissionens huvudförslag icke borde tillerkännas direkt statsbidrag, till 31,3 % på kommuner, vilka enligt samma förslag skulle erhålla bidrag med 40 % av de kostnader, som överstiga 25 men ej 50 öre per skattekrona, till 9,3 % på den grupp, som därutöver skulle erhålla bidrag med 60 % av kostnaderna över 50 öre per skattekrona, och till endast 0,3 % på de kommuner, vilka skulle erhålla det högsta bidraget. Även om hänsyn togs till gruppernas storleksordning torde det vara uppenbart att det indirekta statsanslag, som beviljande av tjänstebrevsrätt skulle innebära, icke väl korresponderar med den behovsprincip, efter vilken förslaget i övrigt utformats.

För sin del kan generalpoststyrelsen icke finna, att tillräckliga skäl förebragts för att i fråga om kostnaderna för kristidsnämndernas postförsändelser tillämpa andra regler för ersättnings utgående än då fråga är om andra utgifter för nämndernas verksamhet, för vilka bidrag anses böra utgå. Det förhållandet att fråga är om ersättning för prestationer, som utföras av ett statens verk, bör icke få inverka vid ett sakligt bedömande av frågan. Med lika stort fog kunde man då ifrågasätta, att kristidsnämnderna skulle tillerkännas statsbidrag i form av fria telefoner, något som för dem skulle innebära en kostnadsbesparing motsvarande ungefär 30 % av postavgifternas belopp.

Frågan om tjänstebrevsrätt för de kommunala kristidsorganen är emellertid icke endast en principfråga av stor räckvidd; den har även praktisk betydelse för posttjänsten. Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser utgår jämlikt förordningen den 5 mars 1920, nr 130, med viss procent på postverkets frankoteckensuppbörd. Förhållandet mellan postavgifterna för de egentliga tjänsteförsändelserna och postverkets frankoteckensuppbörd är nämligen så konstant, att ifrågavarande ersättningsbelopp ansetts kunna summariskt beräknas på detta sätt. I sådana tider, då staten

måste ingripa reglerande på skilda områden, ökar postmängden för de tillfälliga statliga organen högst väsentligt. Som exempel må nämnas att under år 1918 postavgifterna för kristidsinstitutionerna (häri inräknat de kommunala kristidsorganen, som då hade tjänstebrevsrätt) uppgick till 2 572 844 kronor medan postavgifterna för alla övriga tjänsteförsändelser belöpte sig till 2 490 726 kronor. Avgifterna för de tjänstebrevsberättigade kristidsinstitutionernas post var alltså detta år högre än samtliga övriga tjänstebrevsberättigades portokostnader. Det nuvarande sättet för beräkning av postverkets ersättning för bestyret med tjänsteförsändelserna innefattar alltså icke ersättning för kristidsinstitutionernas tjänstepost, utan denna har ansetts böra beräknas särskilt. Detta skedde efter införandet av nuvarande ersättningsgrunder den 1 juli 1920 med de då kvarvarande kristidsinstitutionerna, intill dess dessa upphörde, och så har skett även under pågående kristid. Vid beviljandet av tjänstebrevsrätt för de statliga kristidsorgan, som hittills erhållit dylik rätt, har nämligen föreskrivits *dels* att ifrågakommande postavgifter skola gäldas särskilt för varje sådant organ med belopp, som statskontoret och generalpoststyrelsen bestämma, *dels ock* att generalpoststyrelsen skall äga att i samråd med statskontoret meddela närmare föreskrifter rörande tjänsteförsändelsernas avlämnande till postbefordran. Vad beträffar de centrala kristidsmyndigheter, som ha sina kontorslokaler i Stockholm, ha sådana anordningar träffats, att någon förteckning av avgående vanliga försändelser i postbok icke behöver förekomma. Sådana åtgärder kunna av praktiska skäl endast komma i fråga beträffande ett begränsat antal centrala organ med betydande postmängd. För exempelvis kristidsstyrelserna har därför måst föreskrivas, att avgående försändelser skola förtecknas i postbok eller å reversal.

Postanstalterna få beträffande kristidsorganens tjänstepost föra anteckningar samt månadsvis insända uppgifter till generalpoststyrelsen om debiterade portobelopp. Ett sådant system medför inga större olägenheter när, såsom nu är fallet, fråga endast är om post, som inlämnas vid ett begränsat antal större postanstalter. Helt annorlunda ställer sig saken, om inlämning av post enligt dessa särskilda regler skulle äga rum vid praktiskt taget samtliga rikets över 4 000 postanstalter. Tillämpandet av särskilda bestämmelser för försändelser från kristidsinstitutioner skulle på icke önskvärt sätt komplicera arbetet vid de mindre postanstalterna, som förestås av personal utan särskild postal fackutbildning, och även i övrigt medföra svårigheter, särskilt i kontrollhänseende. För de kommunala kristidsorganen skulle tjänstebrevsrätt på förenämnda villkor icke medföra någon annan fördel i jämförelse med hållandet av postbok enligt för korrespondenter i allmänhet gällande bestämmelser, än den som sammanhänger med statens övertagande av nämndernas utgifter för postporton.

Sammanfattningsvis vill generalpoststyrelsen uttrycka sin ståndpunkt i frågan på följande sätt.

Beviljandet av tjänstebrevsrätt åt kristidsnämnderna skulle innebära ett uppgivande av de principer, som efter ingående överväganden och riksdagens hörande under en följd av år ansetts böra följas på detta område.

Ett frångående av dessa principer i förevarande fall skulle medföra vittgående konsekvenser, då liknande skäl för tjänstebrevsrätts medgivande kunna med samma styrka anföras för alla institutioner, som i något avseende fullgöra statliga uppgifter.

Ett indirekt statsbidrag i form av tjänstebrevsrätt skulle icke väl korre-

spondera med de principer efter vilka, enligt det föreliggande förslaget, det direkta statsanslaget till kristidsnämnderna anses böra utgå.

Vid bedömandet av förslagets ekonomiska konsekvenser bör man ej heller helt bortse från risken, att postbefordringen kan få en större omfattning om kristidsnämnderna få tjänstebrevsrätt än när kommunerna ha att, helt eller delvis, svara för kostnaderna.

Tjänstebrevsrätten skulle för kristidsnämnderna icke innebära några fördelar ur expeditionssynpunkt men väl medföra åtskilliga olägenheter för postverket.

Av de myndigheter, som tillstyrkt beviljandet av tjänstebrevsrätt för kommunerna i nu förevarande avseende ha *länsstyrelsen i Uppsala, kristidsstyrelsen i Uppsala läns kristidsstyrelseområde och styrelsen för svenska landskommunernas förbund* framhållit, att ur kontroll- och redovisningssynpunkter beviljandet av sådan tjänstebrevsrätt vore att föredraga framför att medgiva kommunerna ersättning för kristidsnämndernas portoutgifter.

Den lokala kristidsförvaltningen handhaves för närvarande av kommunala kristidsnämnder i enlighet med av Kungl. Maj:t eller statlig myndighet givna föreskrifter. Genom denna samverkan mellan stat och kommun har det ansetts bliva lättare att vinna förståelse för de regleringsåtgärder, som behöva vidtagas än om staten skulle genom egna organ ombesörja de lokala förvaltningsbestyr, som föranledas av krisen. Man har även räknat med att den personalkännedom och intressegemenskap, som vanligen är att finna inom en kommun, skulle kunna bättre utnyttjas. Ett ytterligare skäl för en anknytning av den lokala kristidsförvaltningen till den bestående kommunala organisationen har varit de lägre administrationskostnader, som därigenom förmenats skola uppstå.

Grunderna för kommunernas medverkan vid den lokala kristidsförvaltningen regleras i lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter. Med stöd av denna lag har Kungl. Maj:t genom en den 8 september 1939 utfärdad kungörelse (nr 658) ålagt kristidsnämnderna — för kristidsnämnden i Stockholm gälla särskilda regler — ej mindre att fullgöra de uppgifter, som i lag eller särskild författning äro eller bliva dem ålagda eller som av Kungl. Maj:t, central kristidsmyndighet eller kristidsstyrelse bliva dem i behörig ordning anfallda än även att vidtaga andra åtgärder, som må vara ägnade att lindra kristidens verkningar, varvid dock kristidsnämnden icke må företaga något, som kan verka hindrande eller försvårande för det statliga kristidsarbetet. De centrala krisorganen kunna sålunda taga de lokala kristidsnämnderna i anspråk för fullgörande av en mångfald skiftande uppgifter, vilka betingas av det rådande krisläget. Så har ock skett i stigande utsträckning.

Enligt nyssnämnda lag gäller vidare, att kommun är skyldig att ställa erforderliga medel till förfogande för bestridande av kostnaderna för kris-

Departements-
chefen.

tidsnämnds verksamhet. Kommunerna skola sålunda i princip svara för den lokala krisförvaltningens kostnader. Dessa äro ej begränsade till endast utgifter för den lokala krisadministrationen. Åt kristidsnämnd kan nämligen även uppdragas t. ex. att utöva viss varuförmedlande verksamhet, i vilket fall kostnaderna även för denna del av nämndens verksamhet drabba vederbörande kommun.

Det är uppenbart att kommunerna på grund av dessa bestämmelser kunna komma att åsamkas stora utgifter. Av den förebragta utredningen framgår att redan nu kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet i flera fall äro mycket betydande i förhållande till bärkraften hos kommunerna. I andra fall däremot föranleda berörda kostnader endast en obetydlig höjning av det kommunala utdebiteringsbehovet. Dylika ojämnheter äro självfallet icke tillfredsställande. Visserligen finnes för närvarande enligt 1927 års förordning i ämnet möjlighet för synnerligt skattetyngda kommuner att erhålla understöd av skatteutjämningsmedel. Härigenom torde ock ojämnheterna i viss mån bliva undanröjda. I många fall kan dock dylikt understöd ej erhållas, då den kommunala skattebelastningen under tidigare år ej uppnått sådan höjd som härför erfordras. Med hänsyn härtill och då enligt vad den verkställda utredningen synes giva vid handen utgifterna för kristidsnämndernas verksamhet drabba de olika kommunerna synnerligen ojämnt är jag beredd att förorda särskilda statsbidrag för bestridande av ifrågavarande kostnader.

I likhet med livsmedelskommissionen och flertalet hörda myndigheter och organisationer anser jag, att varje kommun eller kristidsförbund bör intill ett visst belopp för skattekrona ensam svara för kostnaderna för vederbörande kristidsnämnd och att sålunda statsbidrag bör utgå endast om utgifterna överskrida detta belopp. Denna ståndpunkt, vilken synes stå i god överensstämmelse med grunderna för omförmälda lag om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter, har ock Kungl. Maj:t redan intagit när det gällt frågan om särskilt statsbidrag åt kommuner, som medverka vid vedanskaffningen.

Vid bedömande av kristidsnämndernas utgifter uppkommer emellertid fråga om alla eller endast vissa av krisen förorsakade kostnader böra få medräknas. Därvid synes det böra till en början fastslås, att endast sådana utgifter som föranledas av att nämnderna fullgöra dem av statlig myndighet ålagda arbetsuppgifter eller eljest förorsakas av de statliga regleringarna böra medtagas. Kostnader för en åtgärd som kristidsnämnd vidtager på grund av vederbörande kommuns beslut utan sammanhang med det statliga kristidsarbetet böra sålunda ej inräknas. Ej heller samtliga utgifter, som äro föranledda av de statliga regleringarna, böra medtagas. Utgifter, som föranledas av att kristidsnämnderna ålagts viss varuförmedlande verksamhet i syfte att trygga försörjningen inom vederbö-

rande nämnds område, böra sålunda ej hänföras dit. Frågan i vad mån staten skall bidraga till täckande av dylika utgifter för varuförmedlande verksamhet synes böra avgöras enligt av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall utfärdade bestämmelser. Till de kostnader, som böra beaktas i nu förevarande sammanhang, skulle sålunda vara att hänföra endast sådana utgifter, som sammanhånga med nämndernas administrativa verksamhet. Anledning att av dessa kostnader frånskilja vissa utgiftsposter synes ej föreligga. Någon lättnad ur kontrollsynpunkt torde därigenom näppeligen uppkomma. En dylik uppdelning av kristidsnämndernas kostnader för administrativ verksamhet lär för övrigt ej kunna bli rättvis, då förhållandena inom de olika nämnderna gestalta sig rätt olika.

Vad angår storleken av det belopp, vartill kristidsnämnds utgifter skola uppgå i förhållande till antalet skattekrönor inom nämndens område för att statsbidrag må utgå, anser jag mig kunna ansluta mig till vad livsmedelskommissionen härutinnan i sitt huvudförslag förordat. Endast i den mån ifrågavarande utgifter överstiga 25 öre för skattekröna bör sålunda statsbidrag utgå. Enligt den verkställda utredningen skulle därigenom antalet kristidsnämnder, som skulle bli berättigade till statsbidrag, komma att uppgå till cirka 870.

Statsbidraget har av livsmedelskommissionen vidare föreslagits skola utgå med viss procent av krisutgifterna till den del dessa överstiga nysnämnda belopp. Procenttalet föreslås av kommissionen skola stiga enligt viss skala i den mån utgifterna ökas. Från vissa av de hörda myndigheterna har framhållits att livsmedelskommissionens förslag i sistberörda punkt kan leda till att kommunernas intresse att hålla nere kostnaderna avtrubbas. Med hänsyn härtill samt i syfte att så långt möjligt förenkla bidragsförfarandet vill jag i enlighet med vad överståthållarämbetet föreslagit förordat att bidragsprocenten blir enhetlig, förslagsvis 60 procent. Statsbidraget skulle sålunda utgå med 60 procent av kostnaderna i den mån dessa överstiga 25 öre för skattekröna.

Ej heller vid beräkning av statsbidragets storlek synes lämpligt att skilja mellan olika slag av kostnader för nämndernas administrativa verksamhet. I dessa kostnader torde sålunda böra inräknas även utgifter för porto och dylikt. Tillräcklig anledning att i nu förevarande hänseende behandla dessa utgifter på annat sätt än andra synes ej föreligga. Av denna ståndpunkt följer att jag icke anser mig kunna biträda förslaget om tjänstebrevsrätt för kristidsnämnderna. Ej heller kan jag ansluta mig till den meningen, att bidraget borde bestämmas till viss andel av ordförandens arvode. En sådan regel skulle medföra betydande orättvisor. I vissa kommuner ingår sålunda i ordförandearvodet även ersättning för sekreterarehjälp m. m.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat skulle bidraget till en kristidsnämnd, för vars administrativa verksamhet kostnaderna per skattekröna

uppgå till en krona — därav 10 öre för portoutgifter —, komma att utgöra 45 öre per skattekrona. Enligt livsmedelskommissionens förslag skulle bidraget jämte gottgörelse för portoutgifterna uppgå till 44 öre. Äro kostnadstalen för närvarande en krona 50 öre respektive 15 öre blir bidraget enligt här förordade grunder 75 öre och enligt livsmedelskommissionens förslag 83 öre.

Statsbidraget torde böra utbetalas årsvis efter utgången av kalenderåret. Bidraget synes böra utgå första gången för år 1941. Som villkor för bidragets åtnjutande bör gälla att ansökan ingives till vederbörande kristidsstyrelse före dag, som Kungl. Maj:t bestämmer. Vid ansökan skall fogas specifikation av utgifterna enligt fastställt formulär. Kristidsnämnderna böra vidare vara skyldiga att ordna sin bokföring i enlighet med livsmedelskommissionens anvisningar. Kristidsnämnd, för vilken ansökan om statsbidrag ingivits, bör vara skyldig att underkasta sig den revision från statliga myndigheters sida, som kan finnas påkallad. Ansökningarna skola av kristidsstyrelserna med eget utlåtande översändas till livsmedelskommissionen, som har att efter inhämtande av erforderliga ytterligare upplysningar för Kungl. Maj:t framlägga förslag rörande storleken av de bidrag, som må utgå till vederbörande kristidsnämnder, samt om de villkor i övrigt vilka kunna finnas påkallade för bidragens åtnjutande. Fastställande av bidragen bör ankomma på Kungl. Maj:t.

Därest ett bidragssystem i enlighet med det anförda blir genomfört komma vissa, icke obetydliga kostnader att uppstå för staten. Enligt livsmedelskommissionens preliminära beräkningar skulle de totala administrativa kostnaderna kunna beräknas till i runt tal 7 000 000 kronor. Med tillämpning av förut angivna beräkningsgrund för statsbidrag — 60 procent av de utgifter, vilka representera en skatteökning av mer än 25 öre per skattekrona — skulle statsbidragen åsamka staten en utgift av omkring 540 000 kronor per år. Då emellertid såsom livsmedelskommissionen antytt kostnaderna under innevarande år kunna beräknas överstiga förutnämnda kostnadsbelopp, torde försiktigheten bjuda, att man uppskattar statsbidraget till omkring 600 000 kronor. Jag vill därför tillstyrka att för tillgodoseende av medelsbehovet för statsbidrag åt kommunerna för 1941 års verksamhet ett förslagsanslag å 600 000 kronor anvisas under elfte huvudtiteln. Till jämförelse kan nämnas, att kostnaderna för en understödsanordning enligt livsmedelskommissionens förslag — statsbidrag jämte ersättning för portoutgifter m. m. — kunna beräknas till omkring 1 000 000 kronor. Anslaget, som icke lämpligen synes böra knytas till något nu befintligt anslag utan upptagas särskilt, bör förslagsvis benämnas Bidrag till kristidsnämndernas verksamhet.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna av mig i det föregående angivna grunder för statsbidrag till kristidsnämndernas verksamhet,

dels ock till Bidrag till kristidsnämndernas verksamhet för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av kronor 600 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Curt Nordwall.

Antalet kristidsnämnder, fördelade efter den beräknade årskostnadens¹ storlek per skattekrona.

Kristidsstyrelseområde	Beräkn. årskostn. per skattekrona, i öre						S:a antal kristidsnämnder
	Under 10,0	10,0—25,0	25,1—50,0	50,1—75,0	75,1—100,0	Över 100	
Stockholms stads.....	1	—	—	—	—	—	1
Stockholms läns	22	23	22	3	—	—	70
Uppsala »	5	15	16	2	—	—	38
Södermanlands »	10	42	15	—	—	—	67
Östergötlands » östra.....	4	7	9	1	—	—	21
Östergötlands » västra.....	6	18	19	1	—	—	44
Jönköpings »	5	25	19	3	2	—	54
Kronobergs »	6	18	25	11	4	—	64
Kalmar » norra.....	2	13	14	—	—	—	29
Kalmar » södra.....	6	19	15	2	—	—	42
Gotlands »	—	4	12	21	7	—	44
Blekinge »	2	9	22	4	1	1	39
Kristianstads »	4	31	24	—	—	—	59
Malmöhus » södra.....	6	59	68	12	2	1	148
Malmöhus » norra.....	8	51	35	3	—	—	97
Hallands »	5	6	22	6	1	1	41
Göteborgs.....	10	6	3	—	—	—	19
Bohusläns.....	8	9	39	17	4	—	77
Älvsborgs läns norra.....	12	22	23	9	2	1	69
Älvsborgs » södra.....	6	14	28	15	5	—	68
Skaraborgs » södra.....	5	29	11	—	—	—	45
Skaraborgs » norra.....	5	10	26	3	—	—	44
Värmlands »	7	27	35	8	3	1	81
Örebro »	7	26	18	2	—	—	53
Västmanlands »	6	18	16	2	—	—	42
Kopparbergs »	13	23	22	—	—	—	58
Gävleborgs »	9	20	20	5	—	—	54
Medelpads.....	2	8	4	3	1	1	19
Ångermanlands.....	3	10	19	12	3	1	48
Jämtlands läns.....	3	14	26	14	4	1	62
Västerbottens » västra.....	1	11	7	3	1	—	23
Västerbottens » nordöstra.....	2	1	5	1	—	—	9
Norrbottnens »	4	5	10	7	2	—	28
Hela riket Antal	195	593	649	170	42	8	1 657
I %	11,8	35,8	39,2	10,2	2,5	0,5	100,0

¹ Årskostnaden har beräknats på så sätt, att summan av september och oktober månaders utgifter multiplicerats med 6. Visserligen har vid bearbetningen korrigering företagits i de mest framträdande fall, där en utgift, som i verkligheten avsett flera månader, införts under endera av nämnda två månader, men det oaktat måste uppgifterna om den beräknade årskostnaden betraktas som endast *approximativa*.

Bilaga 2.

Antalet kristidsnämnder, fördelade dels efter den beräknade årskostnadens¹ storlek per skattekrona, dels på landsbygd och stadsbygd².

Kristidsstyrelseområde	Beräkn. årskostn. per skattekrona, i öre						S:a antal kristidsnämnder
	Under 10,0	10,0—25,0	25,1—50,0	50,1—75,0	75,1—100,0	Över 100	
Stockholms stads.....	1	—	—	—	—	—	1
Stockholms länsLandsbygd	13	19	22	3	—	—	57
Stadsbygd	9	4	—	—	—	—	13
Uppsala » Landsbygd	3	14	16	2	—	—	35
Stadsbygd	2	1	—	—	—	—	3
Södermanlands » Landsbygd	6	38	15	—	—	—	59
Stadsbygd	4	4	—	—	—	—	8
Östergötlands » ö:a .Landsbygd	2	6	9	1	—	—	18
Stadsbygd	2	1	—	—	—	—	3
Östergötlands » v:a .Landsbygd	4	16	19	1	—	—	40
Stadsbygd	2	2	—	—	—	—	4
Jönköpings » Landsbygd	—	21	18	3	2	—	44
Stadsbygd	5	4	1	—	—	—	10
Kronobergs » Landsbygd	2	17	24	11	4	—	58
Stadsbygd	4	1	1	—	—	—	6
Kalmar » n:a .Landsbygd	1	11	13	—	—	—	25
Stadsbygd	1	2	1	—	—	—	4
Kalmar » s:a .Landsbygd	—	18	15	2	—	—	35
Stadsbygd	6	1	—	—	—	—	7
Gotlands » Landsbygd	—	2	12	21	7	—	42
Stadsbygd	—	2	—	—	—	—	2
Blekinge » Landsbygd	—	7	22	4	1	1	35
Stadsbygd	2	2	—	—	—	—	4
Kristianstads » Landsbygd	2	24	24	—	—	—	50
Stadsbygd	2	7	—	—	—	—	9
Malmöhus » s:a .Landsbygd	2	56	68	12	2	1	141
Stadsbygd	4	3	—	—	—	—	7
Malmöhus » n:a .Landsbygd	4	49	35	3	—	—	91
Stadsbygd	4	2	—	—	—	—	6
Hallands » Landsbygd	—	6	22	6	1	1	36
Stadsbygd	5	—	—	—	—	—	5
Göteborgs.....Landsbygd	8	6	3	—	—	—	17
Stadsbygd	2	—	—	—	—	—	2
Bohusläns.....Landsbygd	2	9	39	17	4	—	71
Stadsbygd	6	—	—	—	—	—	6
Älvsborgs läns n:a .Landsbygd	8	20	23	9	2	1	63
Stadsbygd	4	2	—	—	—	—	6
Älvsborgs » s:a .Landsbygd	4	14	28	15	5	—	66
Stadsbygd	2	—	—	—	—	—	2
Skaraborgs » s:a .Landsbygd	2	27	11	—	—	—	40
Stadsbygd	3	2	—	—	—	—	5

¹ Årskostnaden har beräknats på så sätt, att summan av september och oktober månaders utgifter multiplicerats med 6. Visserligen har vid bearbetningen korrigering företagits i de mest framträdande fall, där en utgift, som i verkligheten avsett flera månader, införts under endera av nämnda två månader, men det oaktat måste uppgifterna om den beräknade årskostnaden betraktas som endast *approximativa*.

² Till stadsbygden ha räknats städer och köpingar.

Kristidsstyrelseområde			Beräkn. årskostn. per skattekrona, i öre						S:a antal kristids- nämnder
			Under 10,0	10,0— 25,0	25,1— 50,0	50,1— 75,0	75,1— 100,0	Över 100	
Skaraborgs	läns n:a	Landsbygd	2	8	26	3	—	—	39
		Stadsbygd	3	2	—	—	—	—	5
Värmlands	»	Landsbygd	3	25	35	8	3	1	75
		Stadsbygd	4	2	—	—	—	—	6
Örebro	»	Landsbygd	1	25	18	2	—	—	46
		Stadsbygd	6	1	—	—	—	—	7
Västmanlands	»	Landsbygd	3	16	16	2	—	—	37
		Stadsbygd	3	2	—	—	—	—	5
Kopparbergs	»	Landsbygd	6	21	22	—	—	—	49
		Stadsbygd	7	2	—	—	—	—	9
Gävleborgs	»	Landsbygd	5	17	20	5	—	—	47
		Stadsbygd	4	3	—	—	—	—	7
Medelpads		Landsbygd	1	8	4	3	1	1	18
		Stadsbygd	1	—	—	—	—	—	1
Ångermanlands		Landsbygd	1	9	19	12	3	1	45
		Stadsbygd	2	1	—	—	—	—	3
Jämtlands	läns	Landsbygd	2	13	26	14	4	1	60
		Stadsbygd	1	1	—	—	—	—	2
Västerbottens	» v:a	Landsbygd	—	9	7	3	1	—	20
		Stadsbygd	1	2	—	—	—	—	3
Västerbottens	» nö:a	Landsbygd	1	1	5	1	—	—	8
		Stadsbygd	1	—	—	—	—	—	1
Norrbottens	»	Landsbygd	1	4	10	7	2	—	24
		Stadsbygd	3	1	—	—	—	—	4
Hela riket	Landsbygd	Antal	89	536	646	170	42	8	1 491
		I %	6,0	36,0	43,3	11,4	2,8	0,5	100,0
	Stadsbygd	Antal	106	57	8	—	—	—	166
		I %	63,9	34,3	1,8	—	—	—	100,0

Bilaga 3.

Antalet kristidsnämnder, fördelade, dels efter årskostnadens¹ storlek per skattekrona, dels på kristidsförbund och övriga kristidsnämnder.

Kristidsstyrelseområde	Beräkn. årskostn. pr skattekrona, i öre						S:a antal kristidsnämnder
	Under 10,0	10,0—25,0	25,1—50,0	50,1—75,0	75,1—100,0	Över 100	
<i>Stockholms läns</i>							
Kristidsförbund	antal	2	14	12	3	—	31
	i %	6,4	45,2	38,7	9,7	—	100,0
Övr. kristidsndr.	antal	20	9	10	—	—	39
	i %	51,3	23,1	25,6	—	—	100,0
<i>Uppsala läns</i>							
Kristidsförbund	antal	1	9	12	1	—	23
	i %	4,3	39,2	52,2	4,3	—	100,0
Övr. kristidsndr.	antal	4	6	4	1	—	15
	i %	26,7	40,0	26,7	6,6	—	100,0
<i>Södermanlands läns</i>							
Kristidsförbund	antal	1	22	3	—	—	26
	i %	3,9	84,6	11,5	—	—	100,0
Övr. kristidsndr.	antal	9	20	12	—	—	41
	i %	21,9	48,8	29,3	—	—	100,0
<i>Östergötlands läns östra</i>							
Kristidsförbund	antal	1	5	4	1	—	11
	i %	9,1	45,4	36,4	9,1	—	100,0
Övr. kristidsndr.	antal	3	2	5	—	—	10
	i %	30,0	20,0	50,0	—	—	100,0
<i>Östergötlands läns västra</i>							
Kristidsförbund	antal	2	13	15	1	—	31
	i %	6,5	41,9	48,4	3,2	—	100,0
Övr. kristidsndr.	antal	4	5	4	—	—	13
	i %	30,8	38,4	30,8	—	—	100,0
<i>Jönköpings läns</i>							
Kristidsförbund	antal	3	20	17	3	2	45
	i %	6,7	44,4	37,8	6,7	4,4	100,0
Övr. kristidsndr.	antal	2	5	2	—	—	9
	i %	22,2	55,6	22,2	—	—	100,0
<i>Kronobergs läns</i>							
Kristidsförbund	antal	1	5	8	3	1	18
	i %	5,6	27,8	44,4	16,6	5,6	100,0
Övr. kristidsndr.	antal	5	13	17	8	3	46
	i %	10,9	28,3	36,9	17,4	6,5	100,0

¹ Årskostnaden har beräknats på så sätt, att summan av september och oktober månaders utgifter multiplicerats med 6. Visserligen har vid bearbetningen korrigering företagits i de mest framträdande fall, där en utgift, som i verkligheten avsett flera månader, införts under endera av nämnda två månader, men det oaktat måste uppgifterna om den beräknade årskostnaden betraktas som endast *approximativa*.

Kristidsstyrelseområde	Beräkn. årskostn. pr skattekrona, i öre						S:a antal kristidsnämnder
	Under 10,0	10,0—25,0	25,1—50,0	50,1—75,0	75,1—100,0	Över 100	
<i>Kalmar läns södra</i>							
Kristidsförbund antal	1	4	12	—	—	—	17
i %	5,9	23,5	70,6	—	—	—	100,0
Övr. kristidsnдр. antal	5	15	3	2	—	—	25
i %	20,0	60,0	12,0	8,0	—	—	100,0
<i>Gollands läns</i>							
Kristidsförbund antal	—	—	7	16	6	—	29
i %	—	—	24,1	55,2	20,7	—	100,0
Övr. kristidsnдр. antal	—	4	5	5	1	—	15
i %	—	26,7	33,3	33,3	6,7	—	100,0
<i>Kristianstads läns</i>							
Kristidsförbund antal	2	25	19	—	—	—	46
i %	4,3	54,4	41,3	—	—	—	100,0
Övr. kristidsnдр. antal	2	6	5	—	—	—	13
i %	15,4	46,1	38,5	—	—	—	100,0
<i>Hallands läns</i>							
Kristidsförbund antal	—	4	17	4	1	1	27
i %	—	14,8	63,0	14,8	3,7	3,7	100,0
Övr. kristidsnдр. antal	5	2	5	2	—	—	14
i %	35,7	14,3	35,7	14,3	—	—	100,0
<i>Älvsborgs läns norra</i>							
Kristidsförbund antal	2	6	5	4	—	—	17
i %	11,8	35,3	29,4	23,5	—	—	100,0
Övr. kristidsnдр. antal	10	16	18	5	2	1	52
i %	19,2	30,8	34,6	9,6	3,9	1,9	100,0
<i>Älvsborgs läns södra</i>							
Kristidsförbund antal	—	4	14	7	4	—	29
i %	—	13,8	48,3	24,1	13,8	—	100,0
Övr. kristidsnдр. antal	6	10	14	8	1	—	39
i %	15,4	25,6	35,9	20,5	2,6	—	100,0
<i>Skaraborgs läns södra</i>							
Kristidsförbund antal	1	22	11	—	—	—	34
i %	2,9	64,7	32,4	—	—	—	100,0
Övr. kristidsnдр. antal	4	7	—	—	—	—	11
i %	36,4	63,6	—	—	—	—	100,0
<i>Skaraborgs läns norra</i>							
Kristidsförbund antal	2	5	22	3	—	—	32
i %	6,2	15,6	68,8	9,4	—	—	100,0
Övr. kristidsnдр. antal	3	5	4	—	—	—	12
i %	25,0	41,7	33,3	—	—	—	100,0
<i>Västmanlands läns</i>							
Kristidsförbund antal	1	7	10	1	—	—	19
i %	5,3	36,8	52,6	5,3	—	—	100,0
Övr. kristidsnдр. antal	5	11	6	1	—	—	23
i %	21,7	47,8	26,1	4,4	—	—	100,0
<i>Samtliga 16 kristidsstyrelseområden</i>							
Kristidsförbund antal	20	165	188	47	14	1	435
i %	4,6	38,0	43,2	10,8	3,2	0,2	100,0
Övr. kristidsnдр. antal	87	136	114	32	7	1	377
i %	23,1	36,1	30,2	8,5	1,8	0,3	100,0

UPPGIFTER

å beräknade årskostnader¹ för kristidsnämndernas verksamhet m. m.

	Årskostnad under 10 öre per skatte- krona (195 kristids- nämnder)	Årskostnad mellan 10 och 25 öre per skattekrona (591 kristids- nämnder)	Årskostnad mellan 25 och 50 öre per skattekrona (648 kristids- nämnder)	Årskostnad mellan 50 och 75 öre per skattekrona (169 kristids- nämnder)	Årskostnad mellan 75 och 100 öre per skattekrona (41 kristids- nämnder)	Årskostnad över 100 öre per skatte- krona (8 kristids- nämnder)	Årskostnad för samtliga kristids- nämnder
1. Arvode till ordföranden.....	274 284	748 146	773 484	193 218	45 624	7 980	2 042 736
2. Arvode till övriga ledamöter av kristids- nämnden.....	29 466	128 532	193 428	55 752	16 836	4 968	428 982
3. Ersättning till prisombud.....	11 586	7 878	4 248	1 092	96	180	25 080
4. Rese- och traktamentsersättningar.....	21 504	56 748	84 144	22 290	4 734	612	190 032
5. Avlöning av sekreterare, kontorspersonal, skrivhjälp o. dyl.....	1 242 420	333 738	150 762	29 688	8 340	—	1 764 948
6. Utgifter för utdelning av ransonerings- kort, blanketter o. dyl.....	233 532	234 270	319 908	106 878	41 730	4 968	941 286
7. Utgifter för postporton.....	174 282	185 688	190 206	48 372	8 508	1 644	608 700
8. Utgifter för telefon.....	52 164	54 144	57 198	13 812	3 192	642	181 152
9. Annonskostnader.....	118 512	113 712	68 610	9 792	1 806	1 500	313 932
10. Övriga utgifter.....	270 186	170 376	102 984	23 520	5 520	1 908	574 494
Summa kronor	2 427 936	2 033 232	1 944 972	504 414	136 386	24 402	7 071 342

¹ Årskostnaden har beräknats på så sätt, att summan av september och oktober månaders utgifter multiplicerats med 6. Visserligen har vid bearbetningen korrigering företagits i de mest framträdande fall, där en utgift, som i verkligheten avsett flera månader, införts under endera av nämnda två månader, men det oaktat måste uppgifterna om den beräknade årskostnaden betraktas som endast *approximativa*.